

**Digital collection of the scientific library of the
State Museum of Natural History
of the National Academy of Sciences of Ukraine**

**Цифрова колекція наукової бібліотеки
Державного природознавчого музею НАНУ**

Muzeum imenia Dzieduszyckich we Lwowie. Dział VII. Etnograficzny:
Huculszyna. – Lwów: Nakładem Muzeum imenia Dzieduszyckich,
1899. – VI, 36 s. tabl.

Download a copy of the book from the site:

<https://libsmnh.com.ua>

Permanent link to the book page:

https://libsmnh.com.ua/books/etnograficzny_huculszyna_dzialVII/

Huculszczyzna

M U Z E U M

IMIENIA

M *ziedaszyckich*

we Lwowie

УКОВА БІБЛІОТЕКА
Державного
природознавчого музею
НАН України

MUZEUM
IMIENIA DZIEDUSZYCKICH
WE LWOWIE.

DZIAŁ VII. ETNOGRAFICZNY.

HUCULSZCZYNA.

LWÓW.

NAKŁADEM MUZEUM IMIENIA DZIEDUSZYCKICH.
1899.

Huculszczyzna, dział etnograficzny Muzeum im. Dzieduszyckich, jest istotną skarbnicą nie tylko akwarel i zdjęć fotograficznych, przedstawiających typy, zagrody i sceny z życia Huculów, lecz także okazów ich przemysłu rodzimego, a nadto modeli ich budowli, jakoto: cerkwi, zagrod, młynów i t. p.

Ponieważ przemysł fabryczny ruguje coraz bardziej przemysł rodziny, a zarazem zaciera charakter ludowy w przedmiotach przez lud używanych, przeto okazy, które Muzeum im. Dzieduszyckich posiada, są już obecnie rzadkością i pozostaną też jedynym źródłem, z którego późniejszy badacz Huculszczyzny będzie mógł czerpać materiały do swej pracy.

Z tej to skarbnicy podaje niniejsza publikacya ryciny nieznacznej tylko liczby przedmiotów. Muzeum bowiem posiada np. toporków i lasek 46 sztuk, tu dajemy tylko 19 rycin: kłodzieli 23 szt., tu 2 r.; strzelb i pistoletów 54 szt., tu 5 r.; wyrobów z gliny 236 szt., tu 32 r.; zgard 46 szt., tu 12 r.; prochownic 50 szt., tu 12 r.; fajek 35 szt., tu 6 r.; pisanek 6 pudelek, tu jedno i t. d.

Jasną więc jest rzeczą, że ryciny tu umieszczone, chociaż dobrane w formach i wzorach, weale nie wyczerpują bogactwa i pomysłowości kształtów i wzorów, jakimi się odznaczają przedmioty przemysłu rodzimego u Huculów.

Również i tekst, pod rycinami umieszczony, weale nie wyczerpuje przedmiotu. Poucza on jedynie o nazwie i sposobie użycia odnośnego okazu i to o tyle, o ile tego wymaga cel katalogu. Szczegółowy opis będzie przedmiotem osobnej pracy etnograficznej, którą zamierzam ogłosić.

Tablica 1-a niniejszej publikacyi jest chromolitografią jednej z licznych akwarel. Przedstawia ona typy parobka i dziewczyny

huculskiej, a podana jest w tym celu, ażeby na niej uwidocznić sposób użycia znacznej liczby tych przedmiotów, których ryciny zawiera niniejszy katalog.

Z licznych modeli przedstawia tablica 36 model cerkwi huculskiej, tablica zaś 37 model młyna — wszystkie inne ryciny są zdjęciami fotograficznymi okazów naturalnych.

Tablice 30 i 31 wyobrażają toporki, łaski i kelefy. Każdemu z tych przedmiotów poświęcono dwie ryciny; jedna przedstawia okaz w całości, druga dla uwydatnienia wzorów przedstawia tylko górną część jego.

Dla poznania wymiarów każdego okazu podano bądź to poniżej rycin, bądź też w tekście stosunki wielkości rycin do okazów naturalnych. Nadto podana jest w tekście i waga niektórych przedmiotów.

Ryciny nie oddają wprawdzie wszystkich barw w tej pięknej harmonii, jaką zalecają się wzory na wyrobach glinianych, pisankach i haftach, łączące w sobie barwę białą, żółtą, czerwoną, zieloną, brązową i czarną — mimo to będą one cenną pamiątką dla osób zwiedzających Muzeum, gdyż przy ich pomocy każdy zdoła sobie odtworzyć dokładny obraz widzianego przedmiotu.

Lwów, w lutym 1899 r.

Włodzimierz Szuchiewicz.

HUCULI

H u c u l i.

«Legiń», parobek ubrany w białą koszulę zwisającą ponad «haczi», spodnie wełniane sukienne, opasany «remenem», pasem rzemiennym, z którego zwisają tylko «darmowysy», kutasiki od «moszenki», woreczka skórzanego na pieniądze. Po koszuli ubrany w «kieptaryk», kożuszek krótki bez rękawów, oblanowany «smuszem» z jagnięcia, a obszyty «zubeianym sapjanowym», czerwoną skórą saffianową, w ząbki ciętą. Na kożuszku ma zarzucony przez prawe ramię «bajbarak», krótki sierak sukieny bogato wyszywany czerwonymi sznurami z włosienia, ze zwisającymi «darmowysami», kutasikami.

W lewej ręce trzyma toporek.

Szyja obwiązana barwną chustką.

Głowa pokryta «kresanejn», kapeluszem filcowym; szczyt tegoż zdobią wokół «sznurki pysani», sznurki różnokolorowe, z poza których sterczą «pawy» i «kohuty», pióra pawie i kogucie; «pidhorid», pasek rzemienny, nabijany wzorzysto kapslami, przytrzymuje kapelusz.

W nstach «lulka», fajka z blachy mosiężnej.

Nogi owinięte w «onucez», czerwone sukienne onuce, po których wdziane «postoly na oba boki morszeni», czerwone kierzce skórzane zmarszczone tak, że można je ubierać na którąś nogę. «Woloky», sznurki skręcone z wełny owczej, przytwierdzające kierzce do stopy, są też owinięte gęsto około kostek i dolnej części podudzia.

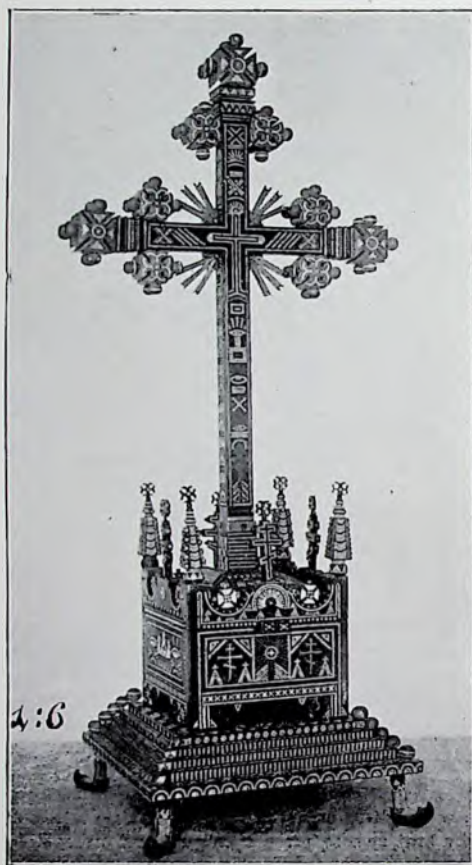
«Djiwka», dziewczka, ubrana w białą koszulę, od bioder zwisają z przodu i z tyłu dwie «zapusky», szerokie fartuszki, przytrzymywane wokół bioder wełnianym «pojasom». Ma na sobie kieptar, jak parobek, a «serdak», sierak krótki z bocznymi klinami, zarzucała na oba ramiona. Pierś jej zdobią «paciorky», korale szklane i «zgardy». Ciężar tych ozdób dochodzi do 5 kg. Z ramienia od prawej ku lewej przez ciało zwisa «dziobnia», torba wełniana. W ręku trzyma «guglę», białą sukieną narzutkę bez rękawów z kapiszonem; w «gugli», ubranej przez głowę, jedzie młoda do ślubu; należy to do szyku brać ze sobą przez rękę guglę na uroczystości cerkiewne, zresztą służy ona do ochrony przed deszczem.

Głowa uczesana w «zaplitky», warkocze, przeplatane włóczką czerwoną i «bobrykami», guzikami mosiężnymi lub muszlami (exprima moneta); końce tej włóczki, do których dopina się jeszcze całe motki zielonej lub czerwonej, spadają gęstym pękiem jako «woloczky» na plecy. Uszy ozdobione «kowtkamy», kółczykami mosiężnymi.

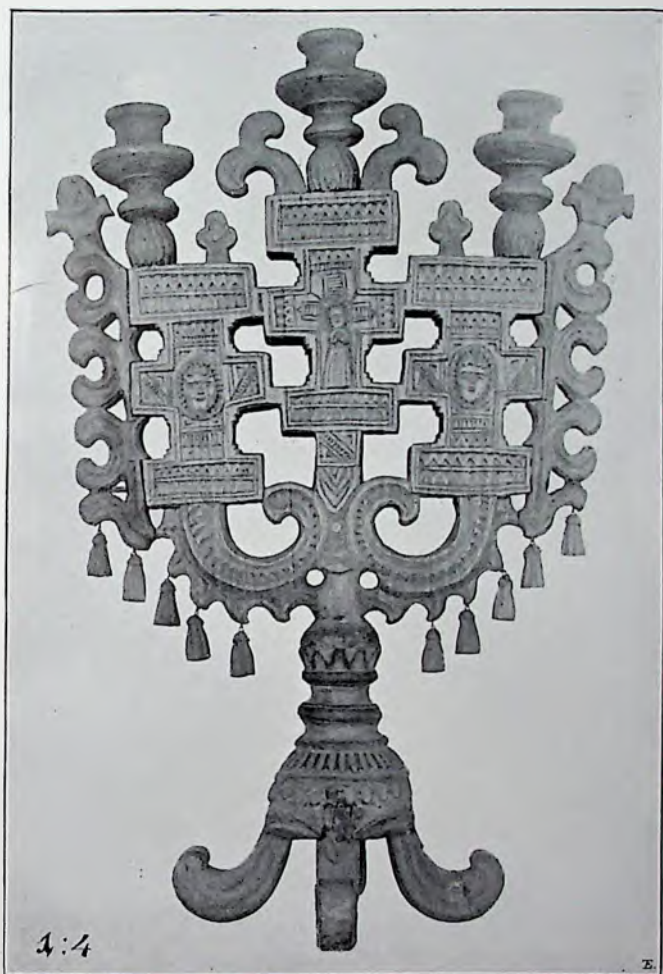
Nogi ubrane w «kapezuri», pończochy z czerwonego sukna, o cholewce krótkiej, we wzory wyszywanej. Na kapezorach postoly jak u parobka.

Cale ubranie, jako też i przedmioty, służące do ozdoby, są wyrobem rodzinnym z wyjątkiem kapelusza filcowego i chustki na szyję u parobków; te bowiem części ubrania kupuje się w mieście.

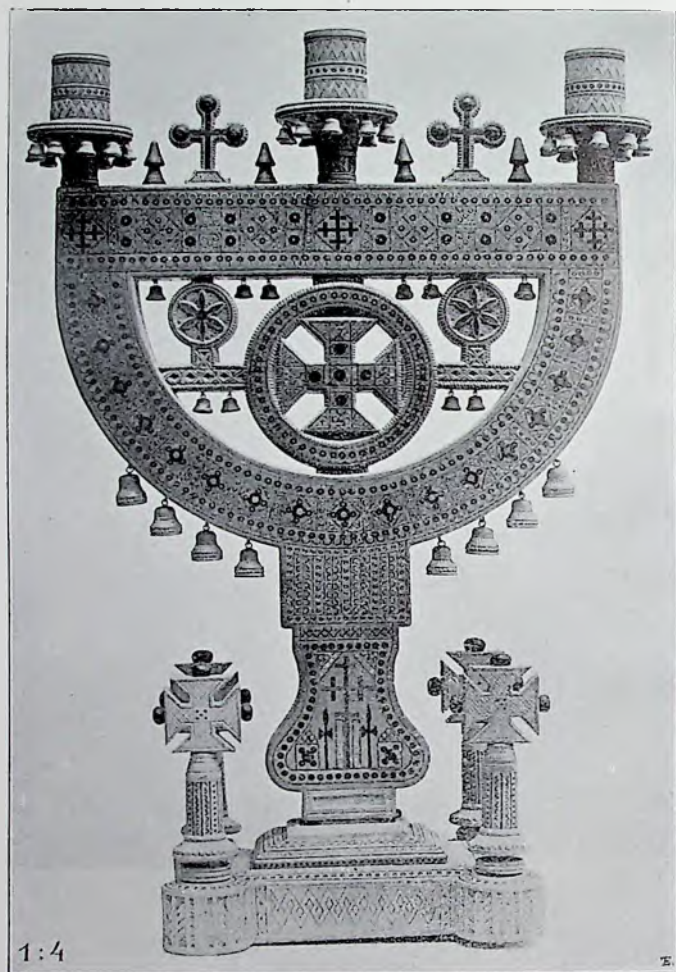
Tabl. 2.

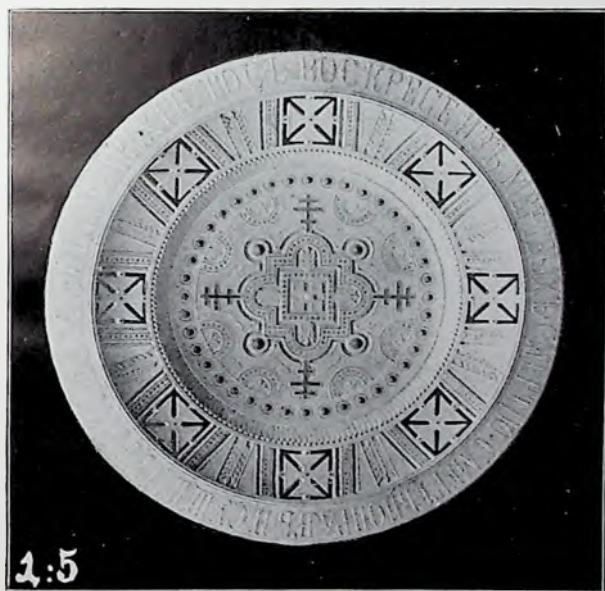
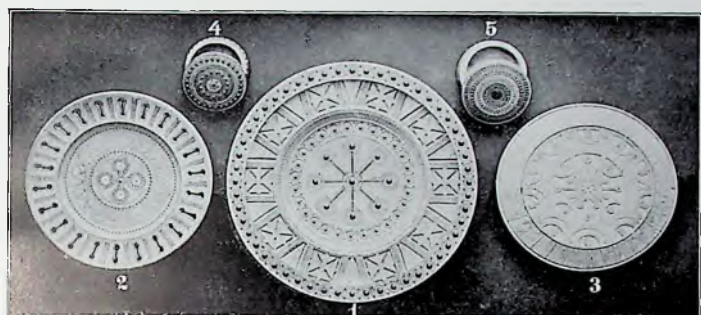
Krzyż z drzewa śliwowego, bogato inkrustowany małenkimi różno-
barwnymi szklanymi pacioreczkami, a stoi na podstawie o 4 nogach kształtu
kierpców hueulskich, owiniętych dokola kostek drucikiem mosiężnym. Na
podstawce spoczywa też skrzyneczka upstrzona w krzyże i krzyżyki z rogu
czarnego i kości. Ramiona krzyża ozdobione są ornamentowanymi krzyżami
z drzewa jaworowego. — Wykonał Marko Mehedeniuk z Riezki w darze
dla Najjaśniejszego Pana w roku jubileuszowym.

Lichtarz trójramienny rzeźbiony sposobem karbowanym z miękkiego drzewa; u dołu zwisają «darmowysy», kutasiki, u góry trzy «lijky» na świece. Służy do obrzędów religijnych.

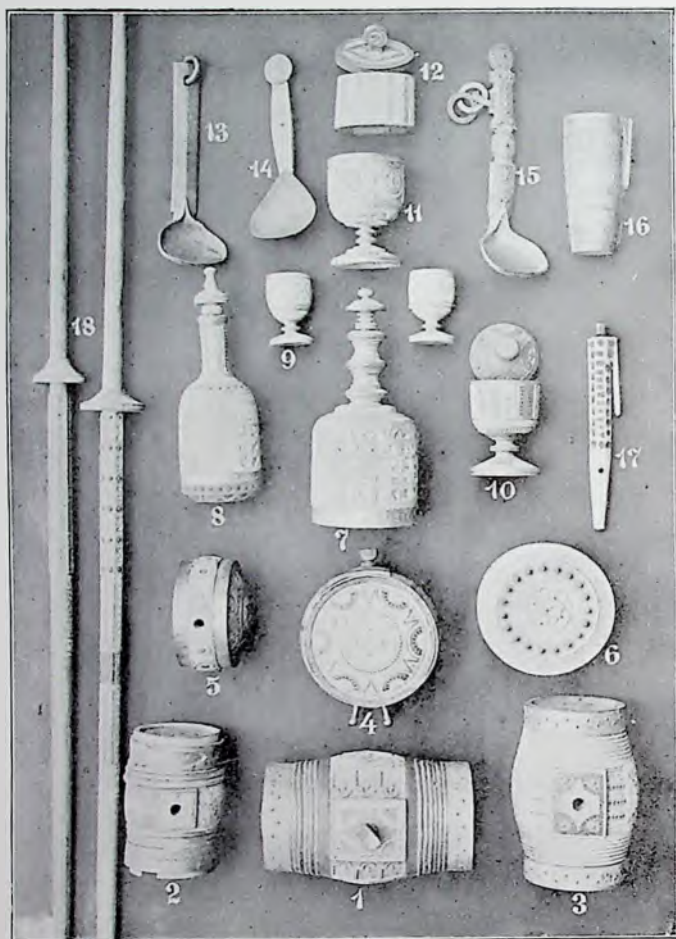

Lichtarz trójramienny, rzeźbiony z drzewa jaworowego, inkrustowany drzewem eisowem, drucikami i blaszkami mosiężnemi. Służy do obrzędów cerkiewnych. Wyrób Wasyla Szkryblaka z Jaworowa.

U góry trzy talerze (1. 2. 3), rzeźbione sposobem karbowanym z drzewa jaworowego, nadto dwie tabakierki (4. 5). Stos. 1 : 9.

U dołu duży talerz, na którym dokola znajduje się napis ruskimi literami: «Christos wskrese iz mertwych, smertiju smert' popraw i suszczemy wo hrobich żywot darowaw».

Stos. 1 : 10.

Rzeźbione sposobem karbowanym z drzewa jaworowego. — 1. 2. 3. Baryłki na wódkę. — 4. 5. Baryłki płaskie, zwane «bokłah». — 6. «Rakwa», puszcza na masło. — 7. 8. Flaszki. — 9. «Poręca», kubek na wódkę. — 10. «Puhar» z nakrywką. — 11. «Puhar». — 12. Tabakiera. — 13. 14. 15. Łyżki do nabierania wódki z miski do kubka. — 16. «Kuszka» na krzemień. — 17. Bábka do klepania kósy. — 18. Dwie kądzielo.

Wzory wypalane zwykłym gwoździem.

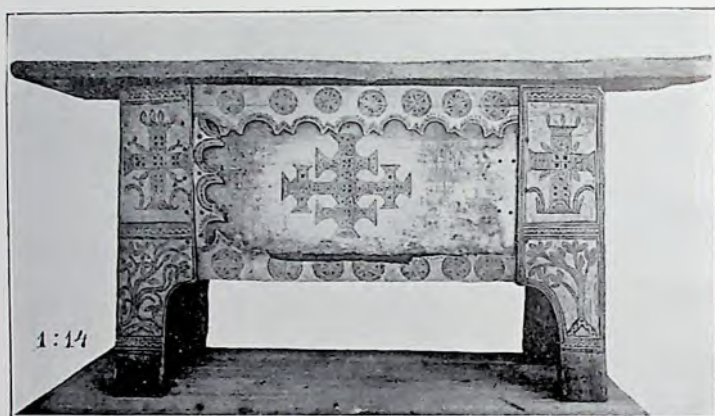
1. Stół z drzewa miękkiego o 2 szufladach. — 2. «Berbenycia», beczulka na bryndzę. — 3. Baryłka na wodę lub wódkę. — 4. «Boklah», baryłka płaska. — 5. «Widro», cebrzyk z wiekiem na mąkę, chleb i t. p. — 6. «Skopec na doru», skopiec z uchem na święcone. — 7. Koneweczka z górnym denkiem. — 8. «Błyżniaki», dwie koneweczki o jednym uchu. — 9. «Czerpak»

na wodę. — 10. Dojnica. — 11. Talerz pod chleb. — 12. 13. Miarki na mąkę. — 14. «Polonnyk», chochla służąca do wymiaru mleka na połoninach.

Wszystkie przedmioty, jakie bednarze wykonują, nazywają się: «sudnyzie» lub «sudynie».

Stół skrzynia.

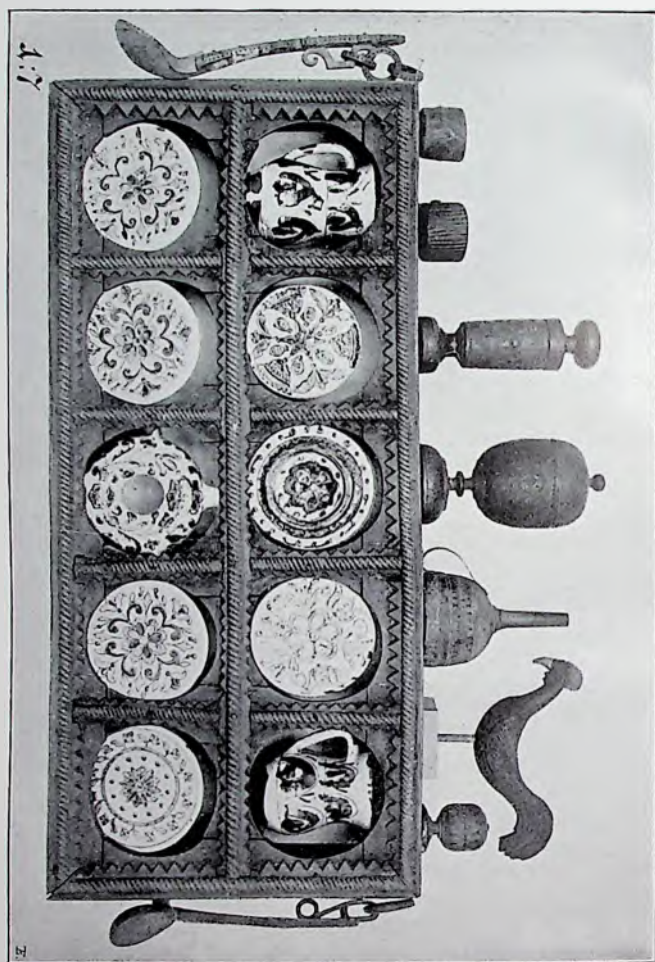
Tabl. 8.

Wzory płaskorzeźby w drzewie jaworowym; rzeźba nader misterna; stół ten ma około 200 lat. Wzory rzeźby przetrwały do dziś dnia, co widać nie tylko na wyrobach z drzewa, przedewszystkiem na przedmiotach wykonanych przez Szkryblaków, ale też i na wyrobach z gliny i mosiądzu. Stół taki służył równocześnie za skrzynię; zdejmując bowiem wieko «stólnicya», można wewnątrz schować bieliznę, tkaniny i t. p. Obecnie używają do nakrycia do obiadu osobnych stolów ze szufladami, jak na tabl. 7, oraz osobnych skrzyń na przechowanie bielizny i odzieży, «ludynie». Z takich skrzyń wyrobione są ramy pudełek i t. p., w których umieszczono w Muzeum okazy przemysłu rodzimego huculskiego.

Ryciny przedstawiają górną i dolną część formy, której boki tworzy zwyczajna około 20 cm. wysoka gładka obręcz. W tę «firmę» wtłoczony ser nabiera ornamentu rzeźby, a gdy zaschnie, używają go Huculi przy obrzędach weselnych jako «korowaju» albo do poświęcenia w czasie Wielkanocy.

Pólka na miski z drzewa miękkiego; przez otwory widać wyroby z gliny. Po bokach wiszą dwie łyżki rzeźbione sposobem karbowanym a wyrobione wraz z kółeczkami z jednego kawałka drzewa jaworowego. Na wierzchu półki dwie solniczki, moździerz drewniany do tłuczenia pieprzu, puszka na drobiazgi, inkrustowana mosiężnymi drucikami, lejek drewniany wzorzysty, kogut nad obrazem i pieprzniczka.

Ornamenta na wszystkich wyrobach z gliny są wykonane na tle białym barwą zieloną i brązową.

1. 2. Dwie głębokie misy.

3. 4. 5. Dzbanki na wodę wyrobu ś.p. J. Bachmińskiego z Kossowa. Polewa odznacza się niezwykłą trwałością.

Wyroby z gliny polewane.

Dwa talerze, wyrób ś. p. Bachmińskiego z Kossowa.

1, 2. Miski wyrobu ś. p. J. Bachmińskiego z Kossowa.

U dołu duży talerz z podobizną św. Mikołaja. Wyrób Petra Koszaka z Pistynia

Wyroby z gliny polewane.

1. Dzbaneł na wodę.

2. Baran z wazonkiem. Wyrób M. Koszczuka z Kossowa.

Wyroby z gliny polewane.

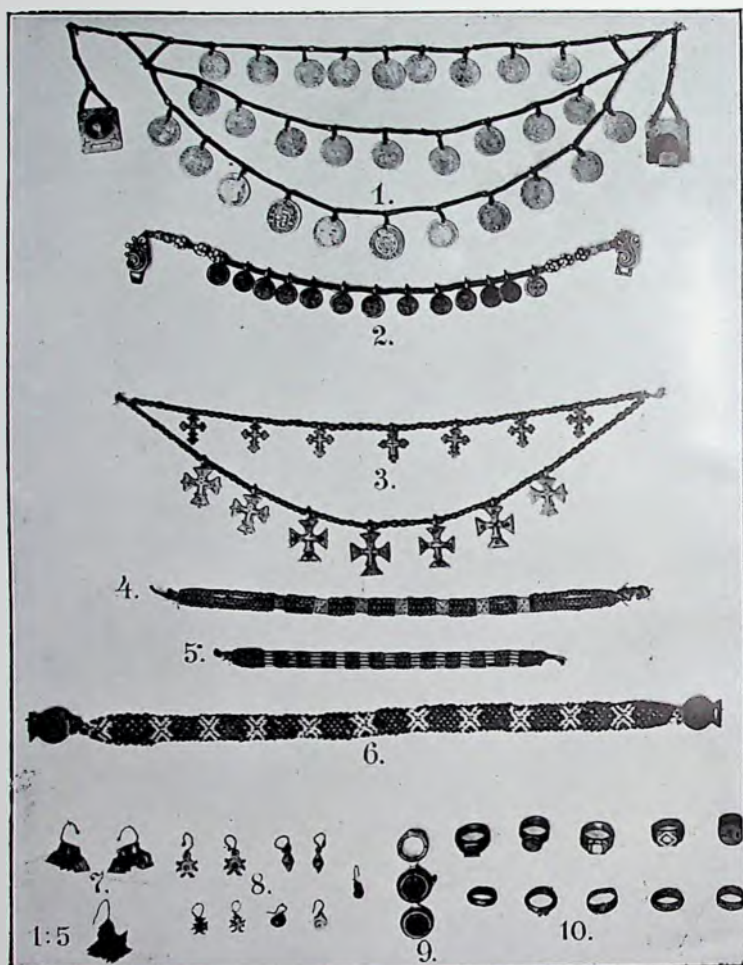
Tabl. 15.

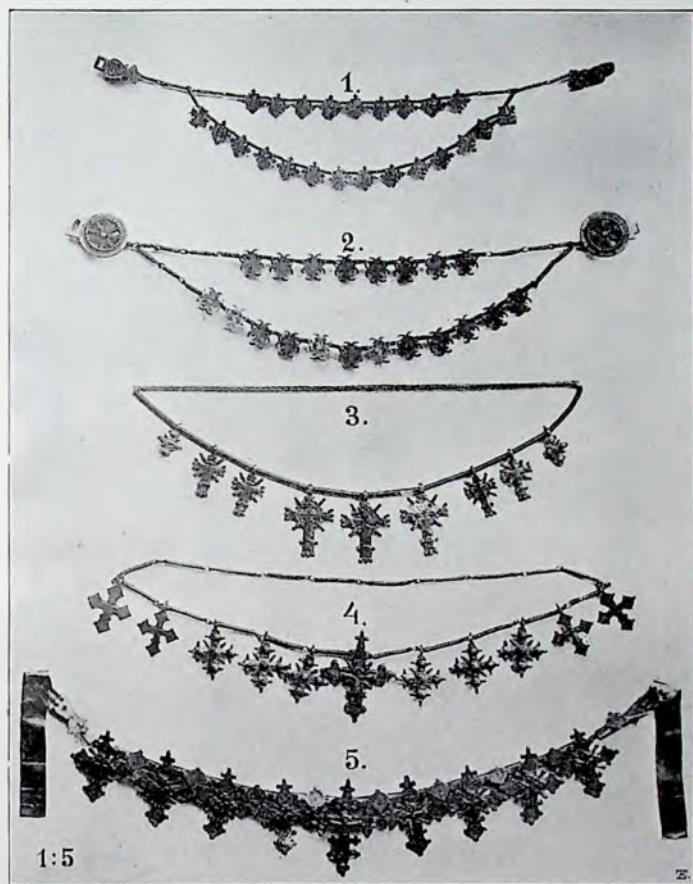
Stos. 1 : 10.

1. Ośm misek rozmaitej wielkości. — 2. 3. «Kolacze» na wódkę. — 4. 5. «Pleskanky», też «feryje» zwane, na wodę lub wódkę. — 6. «Pastawnyk», lichtarz cerkiewny. — 7. «Trijeja», lichtarz trójramienny do obrzędów religijnych (jak tabl. 3. 4.). — 8. Krzyż. — 9. Dzbanek na wodę. — 10. Dzbanek na olej.

Wykonał Petro Koszak z Pistynia.

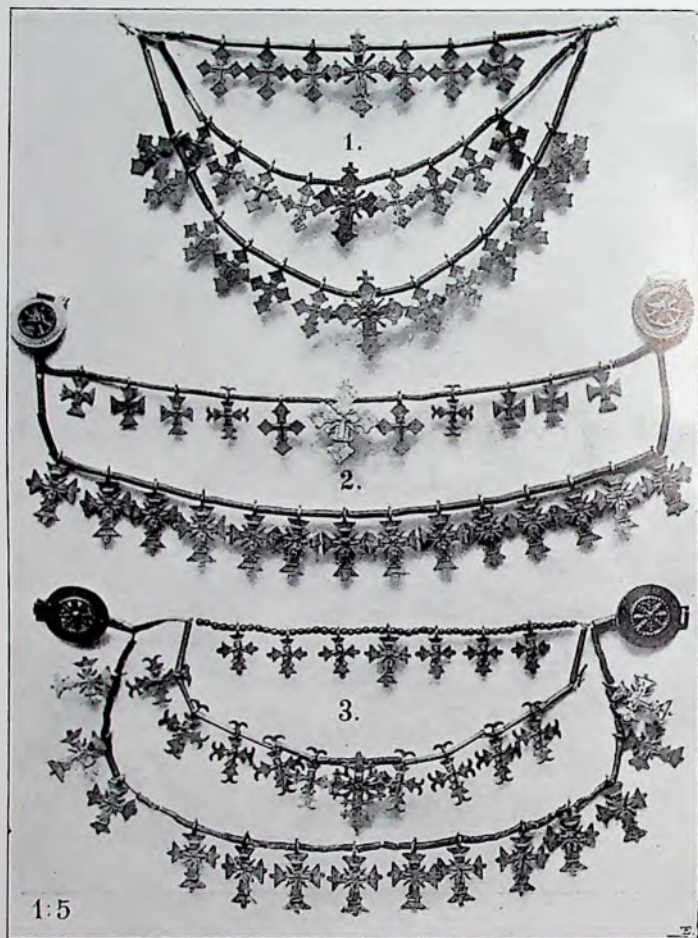
1, «Zgarda», naszyjnik trójrzędowy z monet zawieszonych na łańcuchkach z «pereliżek», drucików mosiężnych rurkowato skręconych. Do spięcia służą «czepirahy», kłamry mosiężne. — 2. Imitacje monet z grubych blaszek mosiężnych cyzelowanych — 3. «Zgarda» dwurzędowa, krzyżyki zawieszane na sznureczku pomiędzy paciorkami. — 4. 5. «Sylanky», naszyjnik z koralików czerwonych, nawleczonych na równoległe bieżące nitki, przegrodzone mosiężnymi wkładkami, pereliżki. — 6. «Gerdan», naszyjnik z koralików czerwonych, białych, żółtych, niebieskich, splecionych ze sobą w piękne wzory. — 7. 8. «Kowtky», mosiężne koleczyki. — 9. 10. Pierścienie mosiężne i bakfnowe; pierścienie ozdobione szklanymi koralikami i t. p.

Mosiężne krzyżyki odlewane i cyzelowane, nawlekane na sznurek skórzany, a oddzielone od siebie «pereliżkami».

1. 2. Spinane «czepką», klamrą.
3. Spięte łańcuszkiem jednostajnym.
4. Spięte łańcuszkiem z ogniw złożonym.
5. Spięte blachą mosiężną, tu przepołowioną. Waży 750 gr.

Z g a r d y.

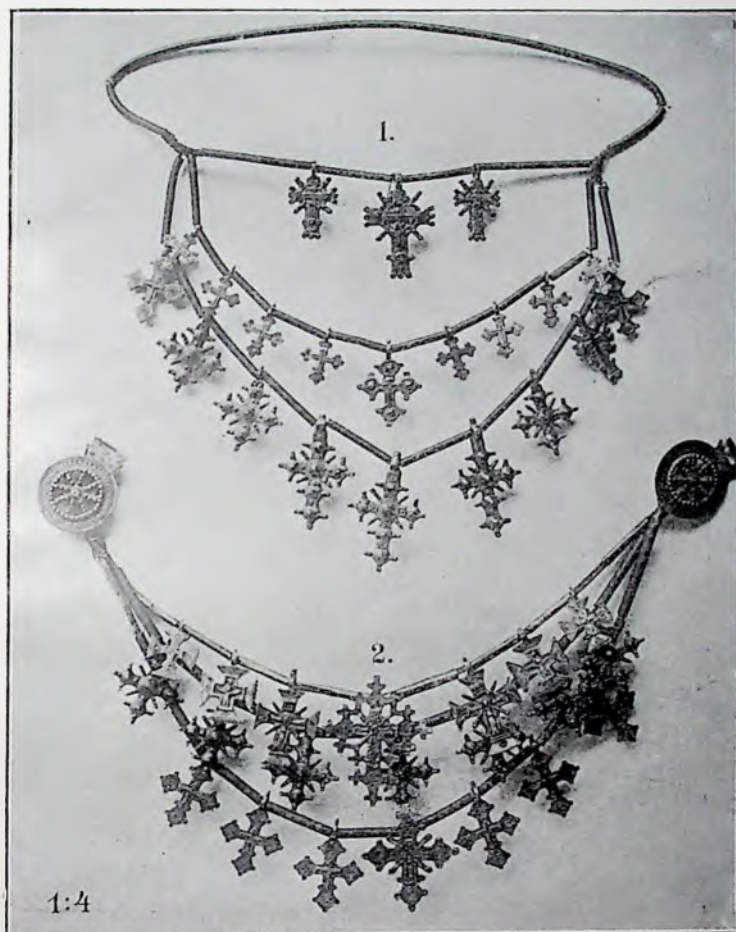

1. Trójrzędowy naszyjnik; mosiężne krzyżyki poprzegradzane «pere-
liżkami», rurczkami z mosiężnego drutu spiralnie skręconego. Waży 1·2 kg.

2. Dwurzędowy naszyjnik; do spinania służą «czeprahy», klamry.
Waży 1·4 kg.

3. Trójrzędowy naszyjnik, krzyżyki poprzedzielane pacioreczkami
i mosiężnymi perełkami. Waży 1·6 kg.

Zgardy.

1. Dwurzędowy naszyjnik, spięty «rekiżkami», łańcuszkiem; krzyżyki oddzielone «pereliżkami», rurczkami blaszanymi cyzelowanymi. Waży 900 gr.

2. Trójrzędowy naszyjnik do spinania «czepką». Krzyżyki oddzielone rurczkami mosiężnymi cyzelowanymi. Waży 14 kg.

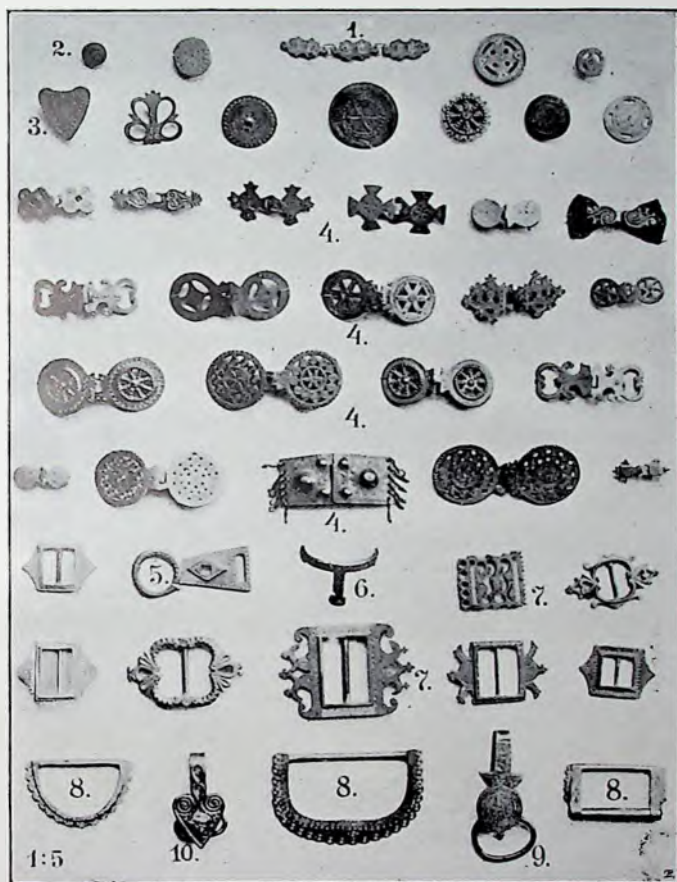
Zgardy zawieszają kobiety na szyi, spinają je kłanrami, łańcuszkami, skręconymi sznurkami skórzanymi i t. p. Zgardy zdobią pierś każdej huculki.

Krzyże męskie.

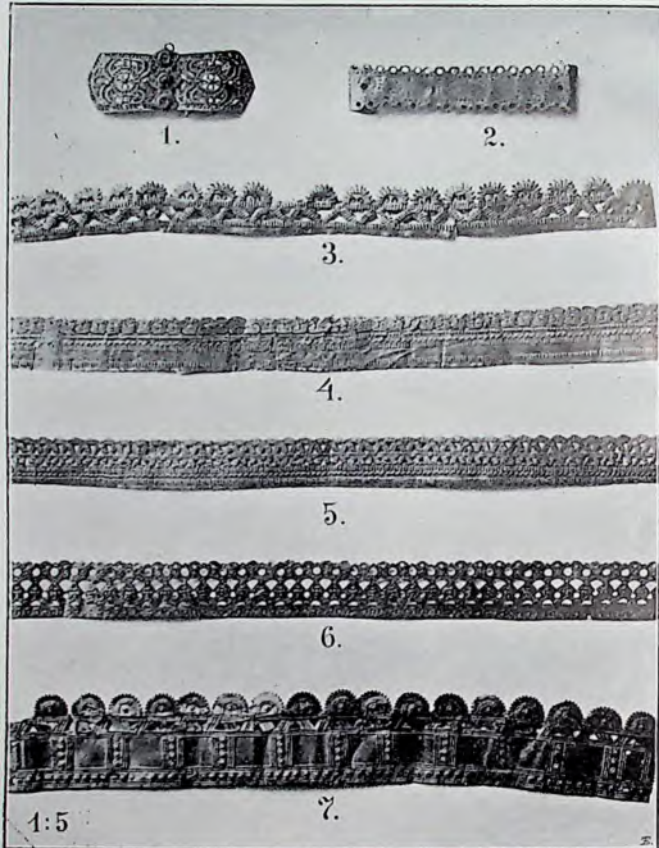
Krzyże odlewane z mosiądzu, bogato cyzelowane, a nawleczone na «rekizi», łańcuszek, sznurek z paciorem, skręcony rzemień lub prosty sznurek; noszą je na piersiach mężczyźni. Waga pierwszego krzyża u dołu po lewej stronie 260 gr., po prawej 255 gr.

Wyroby mosiężne odlwane i cyzelowane.

1. Trzy ogniwa łańcuszka do zegarka.
2. 3. «Bobryky», guziki i kółka do upięszania torb, pasów i t. p.
4. «Czeprahy», kłanry do spinania.
5. «Wodyło», wędzidło do uzdy.
6. «Szporny», ostrogi.
7. «Priażky», sprzążki do rzemieni i t. d.
8. Sprzążki do zapinania popreg.
9. 10. «Naklucznyky», przyrządy do noszenia kluczy.

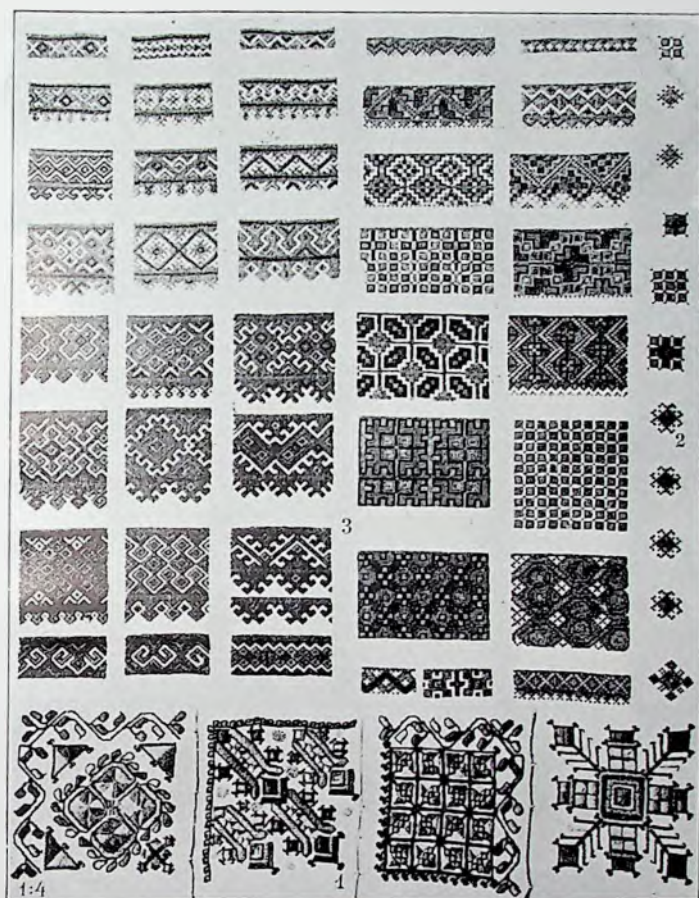
B l a c h y.

1. Agrafa masywna, służąca za zapięcie do rzemionnego pasa; w guzikach wprowiane duże szklane paciorki.

2. Blacha mosiężna cyzelowana i wycinana; służy do ozdoby rzemienia u pasa (p. tabl. 27, fig. 4).

3—7. Blachy wycinane, wytłaczane i cyzelowane, używane zamiast wstążek na kapeluszach filcowych.

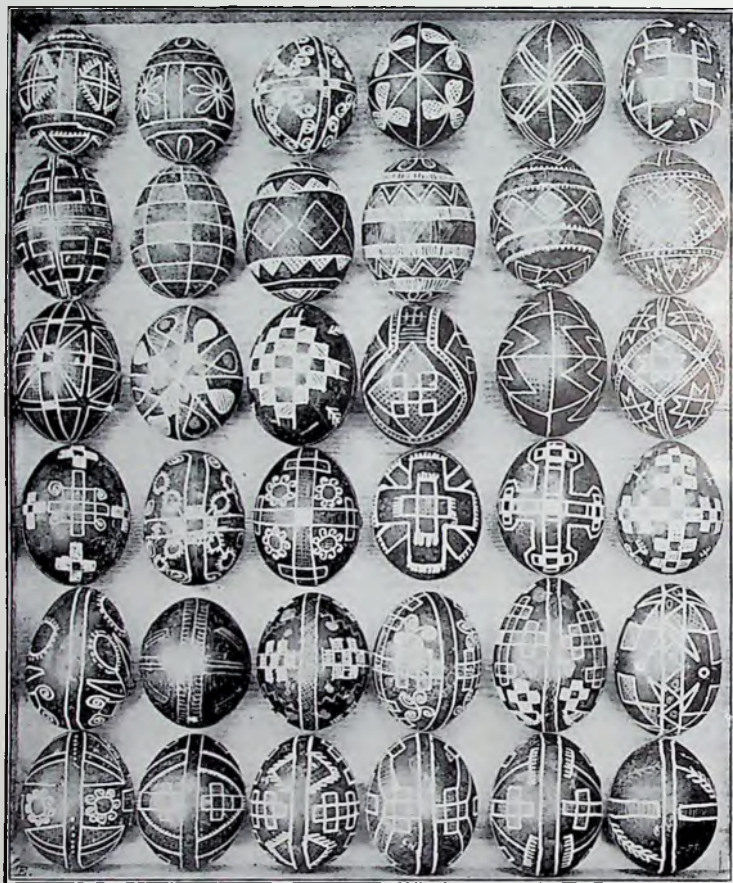
Wykonywane na płótnie włóczką czerwoną, zieloną, żółtą i czerwoną.

1. Cztery narożniki chusteczki do nosa.

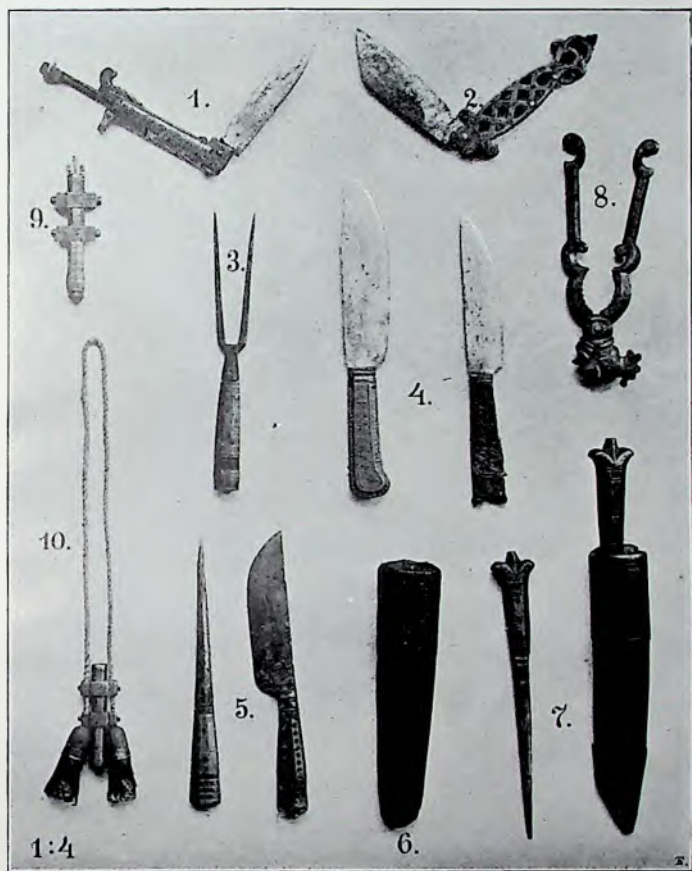
2. «Holowky», ozdoby na rękawach. Rękawy takie nazywają się «py-sani rukawy».

3. «Ustawky», hafty zdobiące górną część rękawa koszuli kobiecej.

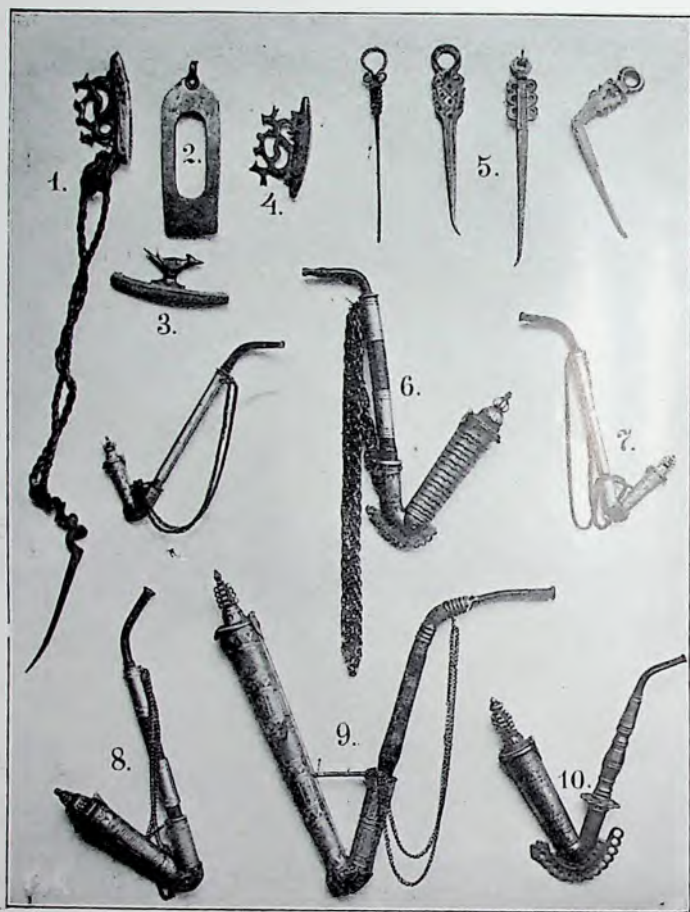
«Pysanky».

Jaja wielkanocne. Wzory wywołane barwami: białą, żółtą, czerwoną i zieloną.

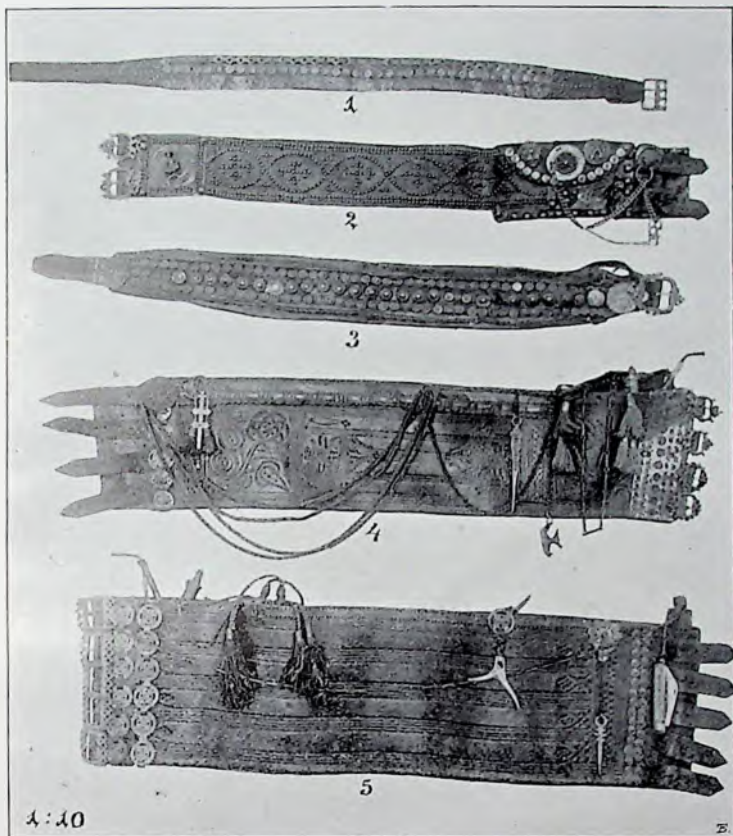

1. «Niż bhanyj», nóż składany, w okładce mosiężnej wzorzystej, w którą wypycha się widelec (tu nieco wyciągnięty). — 2. Taki sam nóż bez widełek, o okładce mosiężnej na wskrós wycinanej; waży 200 gr. — 3. «Wył-ky», widelki duże o ręczce mosiężnej wzorzystej. — 4. Dwa noże nieskładane o mosiężnych ręczkach. Waga jednego wynosi 220 gr. — 5. Nóż i «suhak», kołec do robienia dziur w skórze i t. d., wyjęty z pochwy 6. — 7. «Suhak», wyjęty, a nóż tkwiący w pochwie. Suhak, nóż i pochwa tworzą razem «niżna». Waga 450 gr. — 8. «Luskorich», dziadek mosiężny cyzelowany do tłuczenia orzechów, zwany też «congłi do horiehiw». — 9. Igielnik mosiężny. — 10. Taki sam igielnik na ozdobnym skręconym rzemieniu, na którego końcach wiszą «darmowysy», kutasiki przykryte naparstkami.

Stos. 1:6.

1. «Kresalo», krzesiwko o ręczce mosiężnej; przy niem wisi przetyczka na skręconym sznureczku skórzanym. — 2. Krzesiwko stalowe. — 3. 4. Dwa krzesiwka o ręczkach mosiężnych cyzelowanych. — 5. Cztery mosiężne cyzelowane przetyczki. — 6. «Lalka», fajka od niejśca wyrobu Putyliowa, putyliwka zwana. Na blaszany gładki szkielec nałożone są pierścienie bakfоновe, przymocowane takimiż gwoździkami. Na zgięciu opatrzona grzebieniem do przytrzymywania; cybuszek drewniany upięszony mosiężnemi kapslami, obok wisi łańcuszek, łączący fajkę z cybuchem; służy on do zawieszania fajki przez szyję. Waży 250 gr. — 7. Fajeczka z blachy mosiężnej cyzelowanej o cybuszku blaszanym. — 8. 9. Większe fajki takie same. — 10. «Lalka bakuntowa», fajka bakfоновa z grzebieniem; przy niej masywny toczony cybuszek mosiężny cyzelowany.

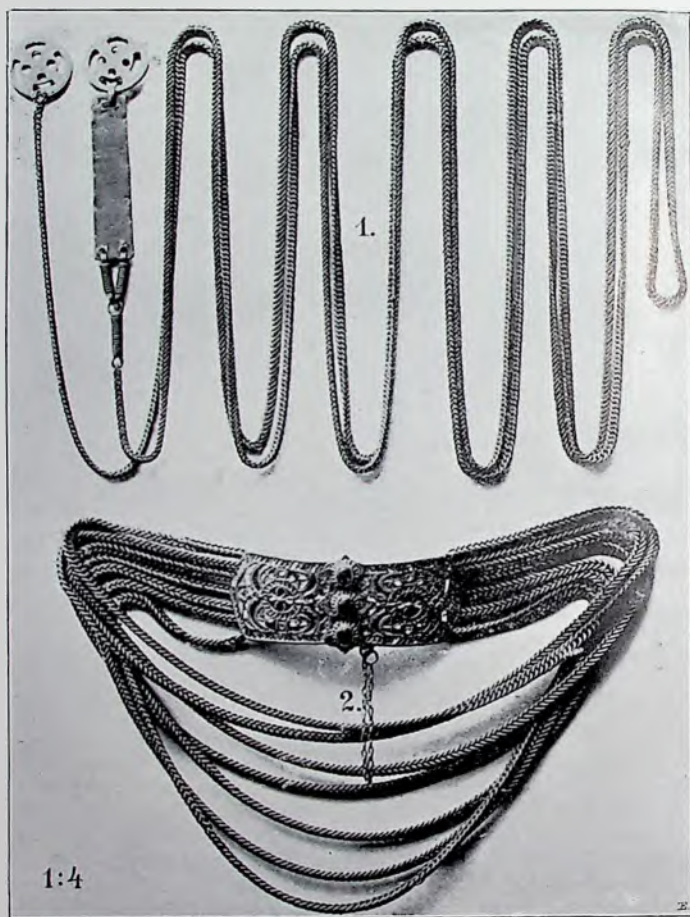

Pasy rzemieńne. 1. Pasek codzienny do roboty upiękaszony «hobrykany», mosiężnymi guzikami własnego wyrobu. — 2. Pas strojniejszy upiękaszony małymi guzikami; po lewej ozdobiony blachą «pysana», po prawej nieco szerszy dla pomieszczenia kieszonki na pieniądze. Część ta ozdobiona mosiężnymi kółkami i guzikami; przy niej wiszą na mosiężnych łańcuszkach krzesiwo i przetyczka do fajki. — 3. Pas ozdobiony guzikami cyzelowanymi własnego wyrobu. — 4. Szeroki pas z rzemienia wyciskanego o czterech sprzączkach. Ubierają go «rekizi» (patrz tabl. 28.), łańcuszki mosiężne; po lewej ozdobiony sześciu mosiężnymi cyzelowanymi kółkami, obok wisi igielnik. Po prawej zdobi go blacha mosiężna wycinana we wzory, obok której na łańcuszku wisi krzesiwo, a dalej ku lewej przetyczka. W tej części pasa tkwi «moszonka» na pieniądze, z której widać tylko «darmowysy», kutasiki; z niej sterczy fajka. Waga 2-4 kg. — 5. Pas sięgający od bioder do pach, po-

dobnie ozdobiony jak Nr. 4., nadto wisi na nim nieco po prawej «suhak rohowyj», przyrząd z rogu jeleniego, służący do robienia dziur w skórze, do rozwiązywania węzłów i t. p., a nad nożem wystają z rzemienia «niżna» (tabl. 25.). Waga 3·5 kg.

«R e k i z i».

Tabl. 28.

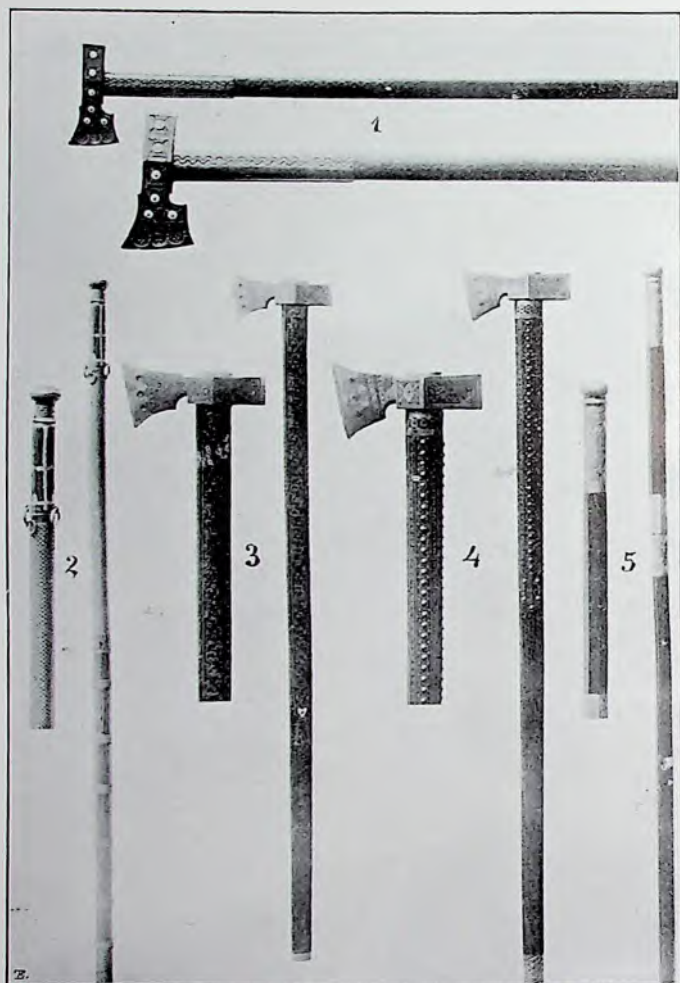

Mosiężne łańcuszki własnego wyrobu, ubierane dla ozdoby i efektu po wierzchu rzemiennego pasa, jak to widać na fig. 4. tabl. 27. Górne re-kizi zakończone kółeczkami, którymi przymocowuje się je do pasa. Waga 1·2 kg. Dolne, spięte bogato zdobną agrałą emaliowaną, ważą 1·6 kg.

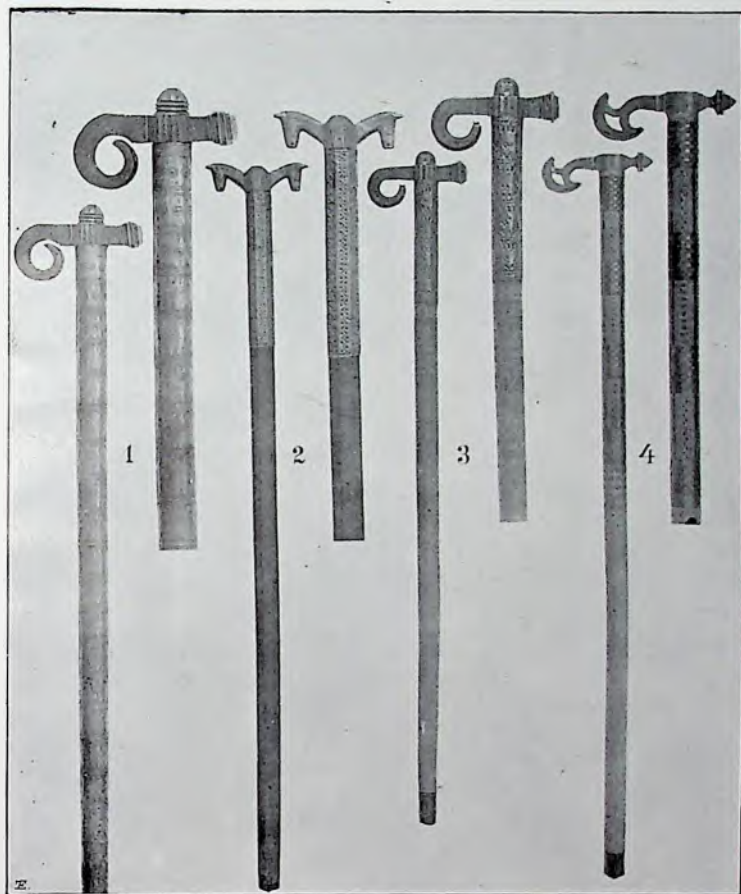

Stos. 1 : 10.

Torby płaskie skórzane noszone przez plecy. 1. Tabiwka «starowielka», torba staromodna. «Nakrywka», kłapa jej okryta większymi i drobnymi mosiężnymi guzikami. Na środku duży cyzelowany guzik mosiężny. Waży 1-9 kg. — 2. Także torba odmiennie wzorowana. — 3. Torba nowomodna. Oprócz ornamentyki, utworzonej z guzików, charakterystycznymi są tu ponaszywane wycinki ze skóry, nabite mosiężnymi kapslami. — 4-6. Torby mniejsze, służące częściej do ozdoby.

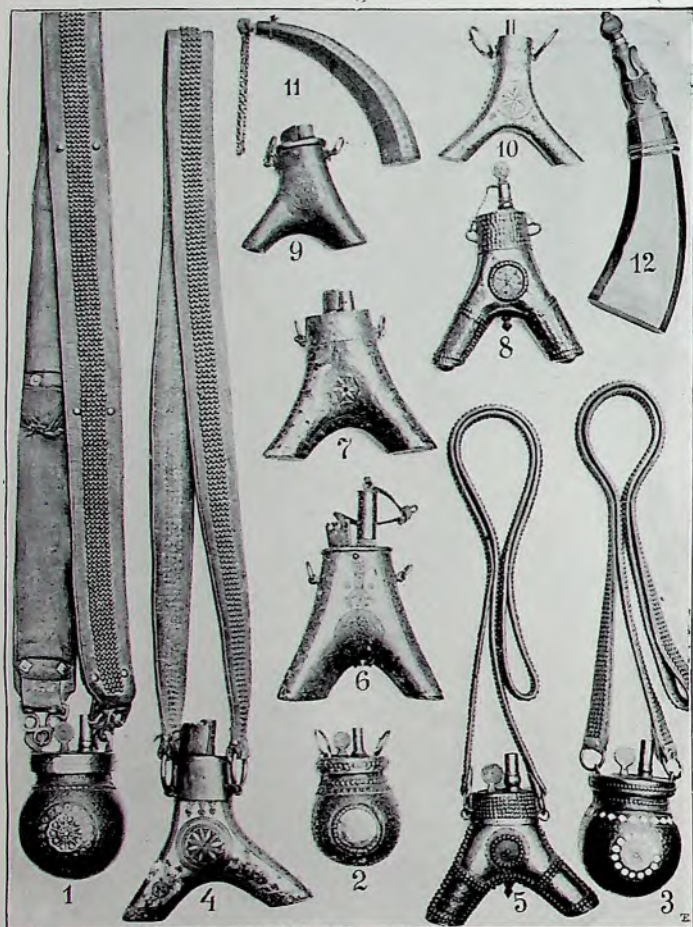
Toporek składa się z «sokiery», siekierki i «toporyszcza». Siekierka zaś z «obucha» i «plazu» z «wistriem», ostrzem. 1. Siekierka drewniana, ostrze stalą cyzelowaną okute. Część toporzyska jaworowego owinięta cyzelowaną mosiężną blachą. Waży 360 gr. — 2. «Palycia», laska z drzewa śliwowego. Waży 550 gr. — 3. Siekierka mosiężna cyzelowana z ostrzem stalowem. Toporzysko jaworowe inkrustowane wzorzysto drucikami mosiężnymi. — 4. Siekierka mosiężna, toporzysko dębowe. Waży 750 gr. — 5. Laska z drzewa sandałowego, główka mosiężna. Waży 620 gr.

Stos : 1. 8.

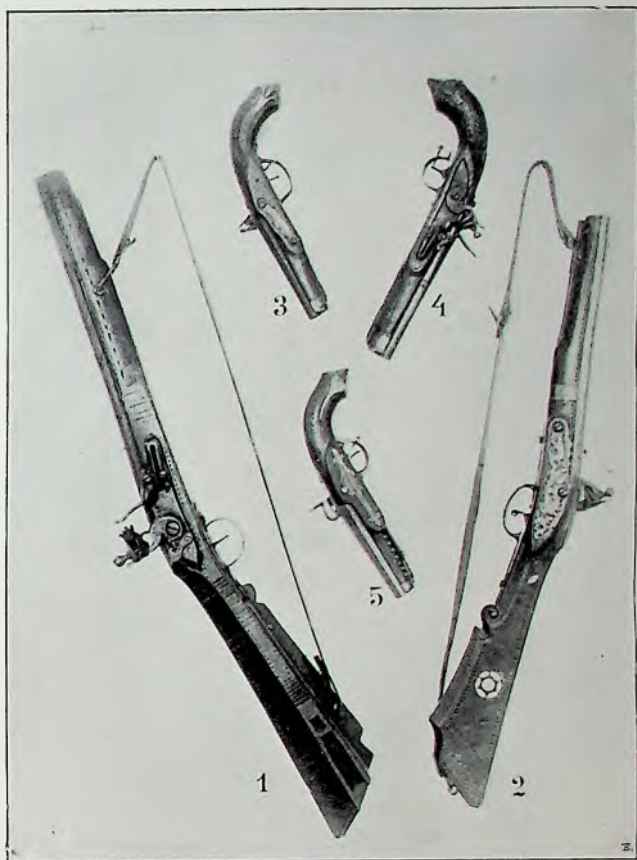
Rączki «kełefów» są albo z jednej strony kabłąkowato zgięte, «zakle-
buczani», albo przedstawiają głowę konia, węża i t. p. Na wierzchu rączki
«szyszka». Wszystkie rączki są mosiężne, odlwane, pięknie cyzelowane.

1 Toporzysko białą blachą owinięte, «opowYTE». Waży 1.7 kg. — 2.
Górna część toporzyska, owinięta blachą cyzelowaną. Waży 750 gr. — 3. To-
porzysko od połowy nacinane w deszcz, którego wyrazistość podnosi węgiel
we wcięciu wtarty. Waży 780 gr. — 4. Toporzysko oplatanie drutem, nabi-
jane guzikami, inkrustowane drucikami i blaszkami.

Stos. 1 : 5.

Kubki i rożki na proch. 1—3. Trzy kubki z drzewa jaworowego, półkuliste, misternie rzeźbione, wybijane guzikami, inkrustowane kością i metalem. — 1. i 3. wiszą na rzeniach nabijanych guzikami, a podszytych skórą, by ołowiane uszka guzików nie brudziły odzienia. — 4—10. Rożki z jeleniego rogu. — 5—8. mają ornamentykę wykonaną w rogu, a są owinięte rzeźbioną blachą i nabijane guzikami mosiężnymi. Jeden kubek i jeden rożek nazywają się «porosznyci». — 11. Rożek na proch pięknie rzeźbiony. mosiężna zatyczka jego jest oraz miarką na proch. — 12. Rożek płaski z czarnego rogu częścią gładki, o szyjce rzeźbionej w kształcie głowy smoka.

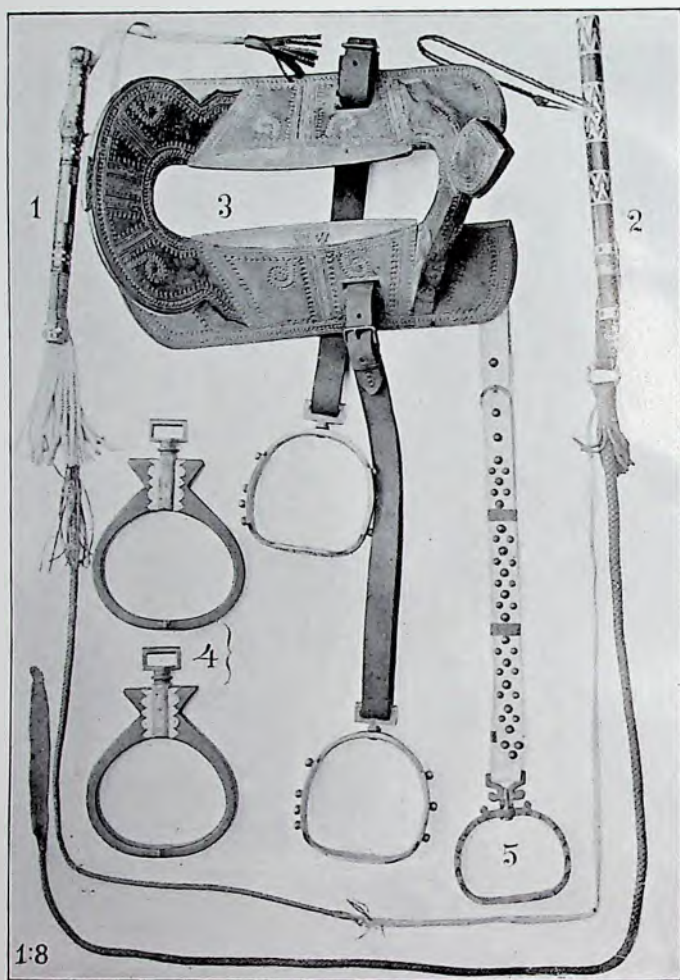
Stos. 1 : 9.

Nazwa strzelby «kris» pochodzi od «kresaty», wykrzesać ogień z krzemienia. Druga nazwa «puszka».

1. «Kris kremenowyj», strzelba z zamkiem na krzemieniu o łożu pięknie rzeźbionem, z lufą «ciwka» mosiężną cyzelowaną. Waży 44 kg.

2. Strzelba z zamkiem, przykrytym pięknie cyzelowaną blachą mosiężną.

3—5. Pistolety o lufach mosiężnych; ręczki do nich rzeźbił ś.p. Jura Szkrybłak.

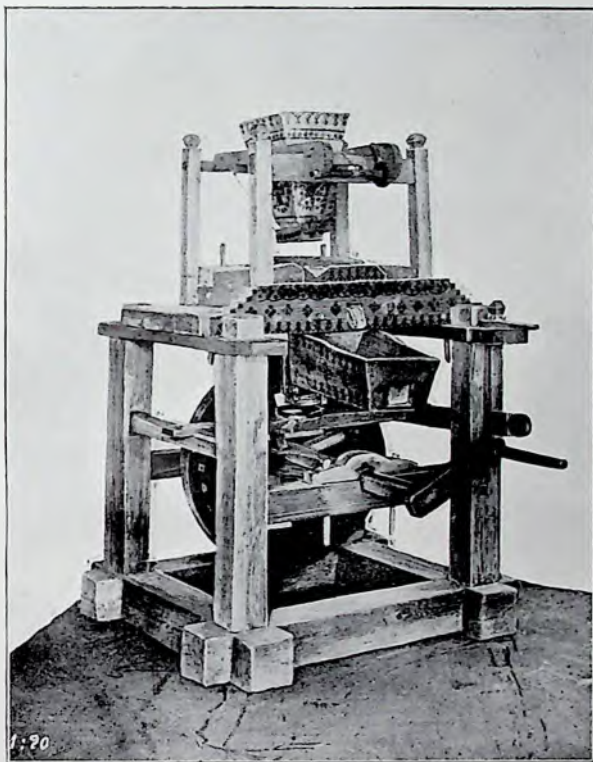

1. «Harapnyk», harap o ręczce misternie rzeźbionej, inkrustowanej rogiem, a oplecionej mosiężnymi drucikami. — 2. Harap z ręczką wycinaną i cyną zalewaną. — 3. «Tarnycia», siódło drewniane, ozdobione rzeźbą karbowaną, wykonane przez Wasyla Szkryblaka. Po obu stronach wiszą na rzemieniach strzemiiona bakfonowe, zdobne w pięknie rzniete guziki. Waga jednego strzemięcia 1-2 kg. — 4. Dwa strzemięta drewniane, wypalane, z wzo-

rzystem okuciem mosiężnym. — 5. Strzemię na białym rzemieniu, ozdobione sznurkami mosiężnymi i takimiż guzikami; strzemię mosiężne bogato cyzelowane waży wraz z rzemieniem 1,5 kg.

Tabl. 35.

Młyn ręczny.

Młyn ręczny używany w miejscach oddalonych, gdzie albo z powodu braku rzeki nie można postawić młyna wodnego, albo postawienie takiego młyna nie opłacałoby się z powodu zbyt rzadkiego zaludnienia okolicy.

Ręczna korba obraca kołem zębatem «koleso z palkamy», zęby wpadają w wklęsłość wałka pionowego, którego górna czworograniasta część tkwi silnie w poziomym kamieniu, skutkiem czego wałek obraca kamieniem, a ten rozciera ziarna, które pod niego padają z «koszyka» górnego; ziarna zmielone na mąkę sypią się do «żolobka», skrzyneczki bocznej nad korbą, a z niej do skopea na ziemi.

Dolna część cerkwi jest na «zamyk kładena», t. zn. «protiśy», (puńe świerku na pól wzduż przecięto), wyrzynane odpowiednio piłą, wkłada się jeden w drugi. skutkiem czego sterczą na zewnątrz kawałki tych «protiśów» zwane «uhlami», węglami.

Górna część cerkwi z oknami, oszalowana.

Cerkiew zdobi jedna «welyka makowycia», wielka środkowa kopuła i cztery mniejsze zakończone żelaznymi krzyżami.

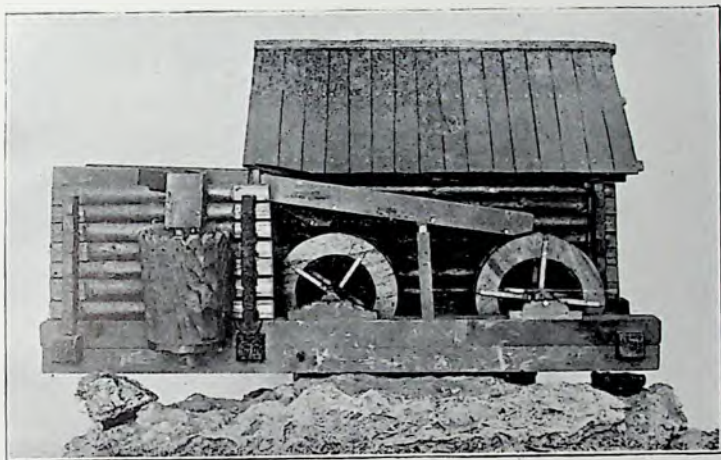
Plan cerkwi odpowiada formie krzyża, jedna część tegoż tworzy tak zwane «kryło cerkowne», skrzydło. Do jednego skrzydła, na zachód

zwróconego, przybudowany jest ganek z poddaszem, gdzie Huculi zostawiają łaski, toporki, tobolki, a po ścianach zawieszają kapelusze.

Na środkowej kopule widnieje model krzyża żelaznego, wykonany przez hucula kowala w Jaworowie; wystające końce ogniwi ozdobione są w kwiaty «lili», które wraz ze środkowymi tarczami są zwykle pozłacane, wskutek czego widać je z daleka.

Tabl. 37.

Model młyna wodnego.

Młyn wodny o dwóch kołach: jednym kołem miele kukurydzę, drugim porusza folusz, to zn. podnosi stępe, która spadając w «żołob», żłób drewniany, zbija sukno jeszcze rzadkie, jakie wychodzi z warsztatu. Pod działaniem stępy staje się sukno gęściejszem i mocniejszem, poczem dopiero do użytku na odzienie jest dobre.

Obok po lewej znajduje się «wałyło», kadź wysoka na $1\frac{1}{2}$ m. z otworami przy górnym zębatym brzegu. Do tej kadzi wrzuca się «liżnyk», koc welniany, wzięty prosto z warsztatu. Woda wpadająca pionową rynną do kadzi «wałuje», obraca kocem na wszystkie strony. Nadmiar wody odpływa owymi otworami i pomiędzy zęby kadzi, skutkiem czego koc wypłynąć z wody nie może; gdyby jednak przypadkiem dostał się pod sam wierzch kadzi, zatrzymuje się na zębach. Koc wyjęty z «wałyła» staje się pulchnym, włosistym.

SPIS TABLIC

Tabl. 1. Chromolitografia. Huculi.

- » 2. Krzyż.
 - » 3. «Trijcia».
 - » 4. »
 - » 5. Wyroby Wasyla Szkryblaka.
 - » 6. » Szkryblaków.
 - » 7. » bednarskie.
 - » 8. Stół skrzynia.
 - » 9. «Firma» na ser.
 - » 10. «Namysnyk».
 - » 11—15. Wyroby z gliny polewane.
 - » 16. Ozdoby kobiece.
 - » 17. Zgardy jednorzędowe.
 - » 18 i 19. Zgardy.
 - » 20. Krzyże męskie.
 - » 21. Wyroby mosiężne odlewane i cyzelowane.
 - » 22. Blachy.
 - » 23. Wzory haftów.
 - » 24. «Pysanky».
 - » 25. «Niżna».
 - » 26. Fajki i t. p.
 - » 27. «Remeni».
 - » 28. «Rekizi».
 - » 29. «Tabiwky».
 - » 30. Toporki.
 - » 31. «Kelefy».
 - » 32. «Krisy».
 - » 33. «Porosznyci».
 - » 34. Przedmioty do konnej jazdy.
 - » 35. Młyn ręczny.
 - » 36. Model cerkwi.
 - » 37. Model młyna wodnego.
-

